

ГАЙВОРОНСЬКА

Інна Віталіївна

innagajvoronskaa@gmail.com

УДК 366.61:658.2

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

MODERN PROBLEMS OF DEVELOPMENT OF UKRAINIAN TOURISM AND RECREATION SECTOR

старший викладач, Одеський
національний університет
ім. І.І. Мечникова

У статті визначено чинники конкурентоспроможності індустрії туризму. Проаналізовано показники України та виділено проблемні аспекти порівняно з країнами-конкурентами. Виділено ключові напрямки, які за умови грамотної стратегії, позитивного інформаційного фону, відповідного іміджу і цільових заходів можна вважати конкурентними перевагами країни у туристичній сфері. Наведені рекомендації стосовно стимулювання туристичної діяльності для консолідації роботи влади, громадськості та бізнесу задля спільної мети – дотримання міжнародних стандартів усіх учасників ланцюга поставки туристичного продукту для сталого розвитку туристичних дестинацій України.

* * *

В статье определены факторы конкурентоспособности индустрии туризма. Проанализированы показатели Украины и выделены проблемные аспекты, по сравнению со странами-конкурентами. Выделены ключевые направления, которые при условии грамотной стратегии, позитивного информационного фона, соответствующего имиджа и целевых мероприятий можно считать конкурентными преимуществами страны в туристической сфере. Приведены рекомендации по стимулированию туристической деятельности для консолидации работы власти, общественности и бизнеса ради общей цели – соблюдение международных стандартов всех участников цепи поставки туристического продукта для устойчивого развития туристических дестинаций Украины.

* * *

The article defines the factors of competitiveness of the tourism industry. The indicators of Ukraine are analyzed and the problematic aspects are highlighted in comparison with the rival countries. The lowest rates of domestic tourism are: "Security and protection", "Business environment", "Natural resources", "Environmental sustainability" and "Prioritization of travel and tourism". As the analysis of research data shows, in Ukraine the business environment does not contribute to the development of tourism. The low level of security and protection, which includes low level of police security, high levels of threat of gangsterism and terrorism. Ukraine has entered the dozen countries with the lowest level of security, which directly depend on political stability in the country, and has a negative impact on tourism. Unfortunately, the sphere of tourism in Ukraine is not considered as a priority, in particular, according to the indicator "priority of tourism development for the government of the country". Thus, according to the results of the study on environmental friendliness, it can be concluded that the prerequisites for the proper development of tourism are not sufficiently used in Ukraine. The reasons for this are the disadvantages of its organizational and economic support, as the mechanisms of regulation of the sphere of recreational and tourist activity both at the state level and at the regional level, have a systemic weakly regulated character. The key areas are identified, which, if there is a competent strategy, a positive information background, an appropriate image and targeted measures, can be considered as competitive advantages of the country in the tourism sector. Ukraine's position on Health and Hygiene, Human Resources and Market Labor "and" Price Competitiveness ". The recommendations for stimulating tourist activity for consolidation of the work of the authorities, the public and business for the common goal are given - observance of international standards of all participants of the tourist product supply chain for the sustainable development of tourist destinations of Ukraine.

Ключові слова: туристична сфера, індустрія туризму, конкурентоспроможність, державне регулювання

Ключевые слова: туристическая сфера, индустрия туризма, конкурентоспособность, государственное регулирование

Keywords: tourism industry, tourism industry, competitiveness, state regulation

ВСТУП

Найголовніший чинник конкурентоспроможності України – унікальне поєднання рекреаційних і лікувальних природних ресурсів, а також розвинений функціонуючий туристично-рекреаційний комплекс. На даний час у міжнародному туризмі ще не склався імідж України і окремих її дестинацій як туристичної країни, не працюють маркетингові інструменти формування і просування дестинацій туризму. Основою формування бажаного іміджу туристичної дестинації, як фактора просування національного турпродукту на міжнародному ринку туризму, приймаються результати маркетингової оцінки іміджу цієї території, оцінку його ефективності.

Отже, необхідно формувати уявлення туристської території як продукту, який повинен задовольняти певні туристичні та рекреаційні потреби, бути конкурентоспроможним за ціною, володіти комплексом унікальних переваг, що дозволить ефективно просувати його на ринку.

Тому актуальності набуває об'єктивна оцінка туристичної індустрії України, створення ефективного державного управління цією індустрією з використанням ринкових механізмів і структур.

Дослідженнями питань стосовно розвитку туристичної діяльності займається багато зарубіжних та вітчизняних учених. Зокрема, С.О. Бадер та Ю.В. Самченко акцентують увагу на партнерських відносинах

в туризмі [1]. Інновації в туризмі, їх специфічні властивості і вплив на розвиток туристичної індустрії, зокрема застосування мережевого підходу, розглядає О. Давидова [2]. На основі моніторинга туристичних бізнес-мереж Г. Заячківська дає оцінку євроінтеграційних процесів у сфері туризму [3]. Дослідження С.К. Клубчук присвячені визначенню ролі держави в регулюванні туристичної індустрії засобами мережевих асоціацій [4]. Питанням діяльності всесвітньої туристичної організації як спеціалізованої установи ООН та застосування її підходів в Україні присвятили свої наукові доробки Є.В. Козловський та Н.В. Булгакова [5]. Важливу роль відводить Інтернет-технології у просуванні туристичного продукту на сучасному етапі розвитку туризму К.А. Шенкова [6]. Дослідженням практичних та теоретичних аспектів конкуренції та конкурентоспроможності в туристичній сфері приділяли значну увагу А.Т. Литвиненко, І.В. Смолін, О.П. Дурович. Науковими пошуками напрямків удосконалення механізмів державного регулювання туризму займалися: К.В. Жадько, С.Г. Захарова, Л.М. Донченко, О.А. Мельниченко. Проте низка ключових питань стосовно передумов та перспектив розвитку вітчизняної туристичної індустрії, національної гостинності та культури залишаються не вирішеними.

МЕТА РОБОТИ полягає у визначенні основних напрямків розвитку туристично-рекреаційної сфери на підставі виявлених аналітичними методами ключових проблем поточного стану та факторів конкурентоспроможності України у сфері подорожей і туризму.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретичною і методологічною базою дослідження є діалектичний метод пізнання та фундаментальні положення економічної теорії, наукові та вітчизняні розробки вчених у сфері дослідження питань розвитку туристичних регіонів України, та їх конкурентоспроможність, статистичні данні. Стаття базується на використанні методу кількісного та якісного порівняння на основі індексу конкурентоспроможності країн у сфері подорожей та туризму. Для досягнення поставленої мети і завдань використано такі загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема: узагальнення, порівняльного аналізу, логічного підходу, систе-

матизації, економічного і статистичного аналізу, графічні методи, методи комп'ютерної обробки економічної інформації.

РЕЗУЛЬТАТИ

В Україні 2019 р. оголошено «роком якості та досконалості в туризмі» [7], з виділенням головного – продемонструвати усьому світу перспективи своєї туристичної індустрії, національну гостинність та культуру. За оцінками експертів, туристичний 2018 р. в Україні був присвячений гастрономічному і винному туризму, з тенденцією до подальшого розвитку таких напрямів, що відзначається значним впливом на розвиток туризму конкретних DESTINACIЙ. Це – і національне гастрорізноманіття, і концептуальні ресторани, нові технології вирощування і приготування і, найголовніше, приємні ціни. Національна туристична організація України (далі – НТОУ) готує на кінець 2019 р. програмний документ стосовно сталого розвитку гастрономічного туризму в рамках «Стратегії розвитку туризму та курортів 2026» [8].

Розвитку туризму в Україні повинно сприяти консолідована робота влади, громадськості та бізнесу задля спільної мети – дотримання міжнародних стандартів всіх учасників ланцюгу поставок туристичного продукту для сталого туризму DESTINACIЙ України. Вкрай важливо підвищувати рівень знань, якість послуг і розвивати маркетинг для повноцінної презентації усіх туристичних можливостей. Так, НТОУ має на меті формування середовища, сприятливого для розвитку туризму. Для цього необхідно виробити правильний підхід до туризму, що у подальшому допоможе повернути до себе увагу світу, сформувати позитивний імідж і репутацію країни, сприятливої для подорожей, інвестицій, бізнесу і життя.

НТОУ, як платформу для співробітництва держави, регіонів і бізнесу (рис. 1) було створено у 2017 р. за сприяння Міністерства економічного розвитку і торгівлі України на виконання положень стратегії розвитку сталого туризму України, як некомерційне, недержавне об'єднання суб'єктів ринку з метою всебічної консолідації бізнесу та державних органів для вирішення широкого спектру питань розвитку туристичної сфери.

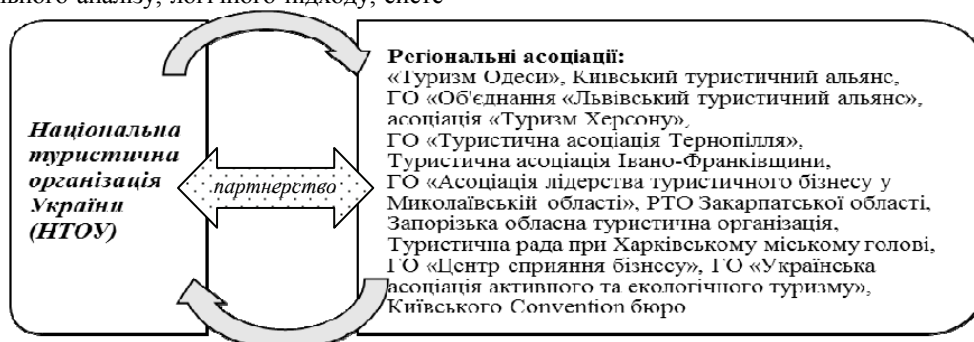

Рис. 1. Інституційна структура розвитку туризму в Україні [складено автором на основі [9]]

За своєю суттю, НТОУ є інструментом просування туристичного потенціалу України як за кордоном, так і в межах країни.

Основним завданням НТОУ є стимулювання активності регіональних та видових професійних туристичних DESTINACIЙ. Регіональні представники НТОУ мають

вирішувати питання безпеки туристів і захисту їх законних прав та інтересів, удосконалення законодавчої бази у сфері туризму та курортів, забезпечення комплексного розвитку територій, створення сприятливих умов для залучення інвестицій у розбудову туристичної інфраструктури, підвищення професійної підготовки

фахівців сфери туризму, посилення співпраці з місцевими органами виконавчої влади [9].

Не зважаючи на деякі позитивні зрушення, за даними Всесвітнього економічного форуму [10], Україна наразі використовує менш, ніж третину, від наявного туристичного та рекреаційного потенціалу. Зміна позицій України та деяких країн світу за індексом конкурентоспроможності у сфері подорожей та туризму представлено на рис. 2.

Індекс конкурентоспроможності країн у сфері подорожей і туризму (ТТСІ) розраховують експерти Всесвітнього економічного форуму у співпраці з представниками Booz & Company, Deloitte, Міжнародної асоціації повітряного транспорту (IATA), Міжнародного союзу охорони природи (IUCN), Всесвітньої туристичної організації (UNWTO) та Всесвітньої Ради з подорожей і туризму (WTTC).

Дослідження рейтингу України у 2015 р. за цим

Індексом не проводились. Разом з тим, як видно з рис. 2, за період з 2013 р. (76 місце із 140 країн світу) Україною втрачено 12 рейтингових позицій.

Рейтинг ґрунтується приблизно на 80 показниках, які згруповано в 14 складових. Ці складові, у свою чергу, утворюють субіндекси: «Сприятливе середовище», «Політика туризму і створення сприятливих умов», «Інфраструктура» та «Природні та культурні ресурси» (рис. 3). Величина індексу перебуває у межах інтервалу від 1 до 7, причому оцінка «7» відповідає максимально можливій. Отже, рейтинг дає можливість оцінити конкурентоспроможність країни в секторі подорожей і туризму на основі значної кількості показників, які сприяють розвитку цього сектору.

Україна за Індексом конкурентоспроможності у сфері подорожей та туризму 2017 р. отримала оцінку в 3,5 бали із семи можливих і опинилась на 88 місці із 136 проаналізованих країн (рис. 4).

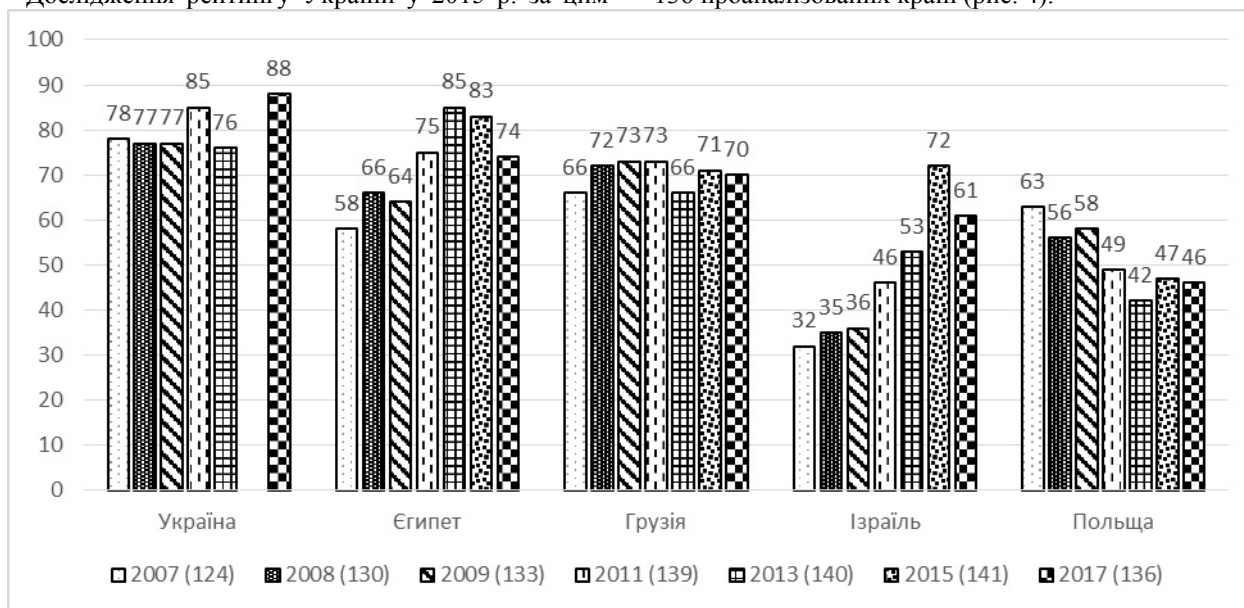

Рис. 2. Зміна позицій України та деяких країн світу за індексом конкурентоспроможності у сфері подорожей та туризму [складено автором на основі [10]]

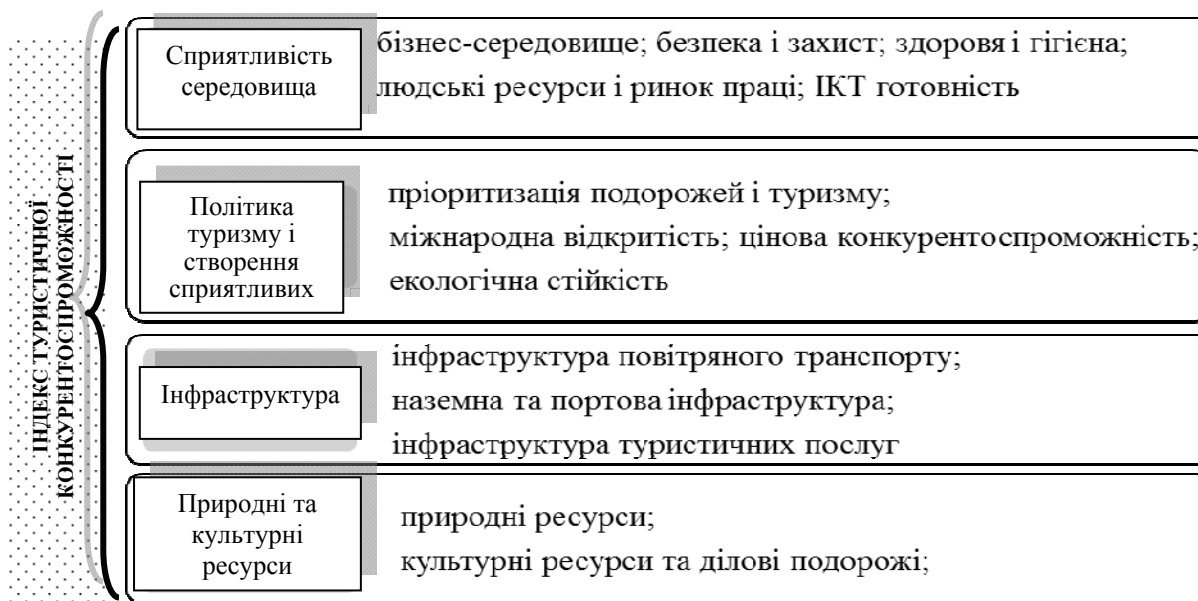

Рис. 3. Складові індексу туристичної конкурентоспроможності [складено автором на основі [11]]

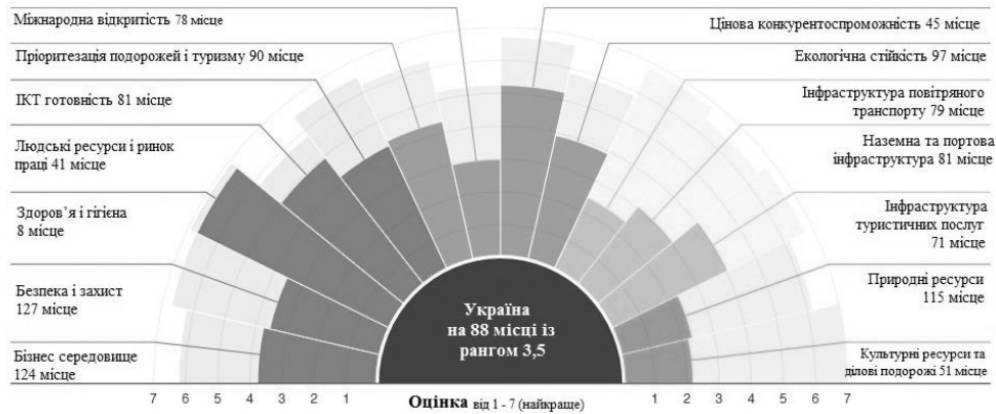

Рис. 4. Оцінка складових індексу туристичної конкурентоспроможності України у 2017 р. [складено автором на основі [10, 11]]

Найнижчими позиціями вітчизняної сфери туризму є: «Безпеки і захисту» (127 місце), «Бізнес середовище» (124 місце), «Природні ресурси» (115 місце), «Екологічна стійкість» (97 місце) та «Пріоритизація подорожей і туризму» (90 місце). Досить успішними можна вважати позиції України щодо показників «Здоров'я і гігієна» (8 місце), «Людські ресурси і ринок праці» (41 місце) та «Цінова конкурентоспроможність» (45 місце).

Особливої уваги заслуговують ті показники, які визначено як високі, адже, за належних умов: грамотної стратегії розвитку туристичних дестинацій, позитивного інформаційного фону туристичного спрямування, формування позитивного іміджу і цільових заходів просування туристичних дестинацій на ринку – дані напрямки можна вважати ключовими конкурентними перевагами країни у туристичній сфері [10, 11].

Для розуміння тенденцій і сприятливості середовища для розвитку вітчизняного туризму, у табл. 1 представлено динаміку змін за показниками виділеного субіндексу «Сприятливе середовище».

Першим показником є «Бізнес-середовище», що, за визначенням Світового банку, є сукупністю інституціональних, нормативно-правових та регуляторних

умов, за яких працює бізнес [12].

Традиційно економіка України вважається несприятливою для ведення туристичного бізнесу, зокрема малого та середнього. Однак, в останні роки ситуація дещо покращилась. Так, за рейтингом легкості ведення бізнесу «Doing Business-2018» (рис. 5) Україна піднялася на чотири позиції порівняно з минулорічним рейтингом та посіла 76 місце серед 190 країн [13].

Досить проблемними для українського бізнесу є питання відновлення платоспроможності суб'єктів господарювання (149 позиція), підключення до електромереж (128 позиція), а позитивними пунктами є легка реєстрація бізнесу (52 позиція), отримання дозволів на будівництво (35 позиція).

Внесок туристичної індустрії України експертами оцінюється у 1,3 млн. дол. США або 1,4 % ВВП, в українській сфері туризму зайнято 214,4 тис. осіб або 1,2 % від загального числа зайнятих. Для порівняння у Польщі туристична сфера оцінена у майже 8 млн. дол. США або 1,7 % ВВП, зайнятість – 275, 4 тис. осіб або 1,7 %; у Туреччині – 35,9 млн. дол. США або 5 % ВВП, зайнятість – майже 600 тис. осіб або 2,3% від зайнятого населення.

Таблиця 1

Динаміка показників субіндексу «Сприятливе середовище» індексу конкурентоспроможності України у сфері подорожей та туризму за період 2007 - 2017 рр. [складено автором на основі [10, 11]]

Показники	Роки						Зміна оцінки/рангу 2017 р.		
	2007	2009	2011	2013	2015	2017	до 2011 р	до 2007р	
<i>Субіндекс «Сприятливе середовище»</i>									
Бізнес середовище	оцінка	3,21	3,37	3,53	3,62	X	3,7	+ 0,17	+ 0,49
	ранг	73	72	76	71	X	124	- 48	- 51
Безпека і захист	оцінка	4,2	4,7	4,5	4,7	X	3,5	- 1,00	- 0,7
	ранг	73	86	82	77	X	127	- 45	- 54
Здоров'я і гігієна	оцінка	5,5	6,4	6,5	6,6	X	6,6	+ 0,2	+ 1,1
	ранг	39	18	17	8	X	8	+ 10	+ 31
Людські ресурси і ринок праці	оцінка	4,4	3,5	3,3	3,6	X	4,9	+ 1,6	+ 0,5
	ранг	89	103	118	99	X	41	+77	+ 48
ІКТ готовність	оцінка	2,6	3,4	3,2	3,1	X	4,2	+ 1,00	+ 1,6
	ранг	64	51	68	73	X	81	- 13	- 17

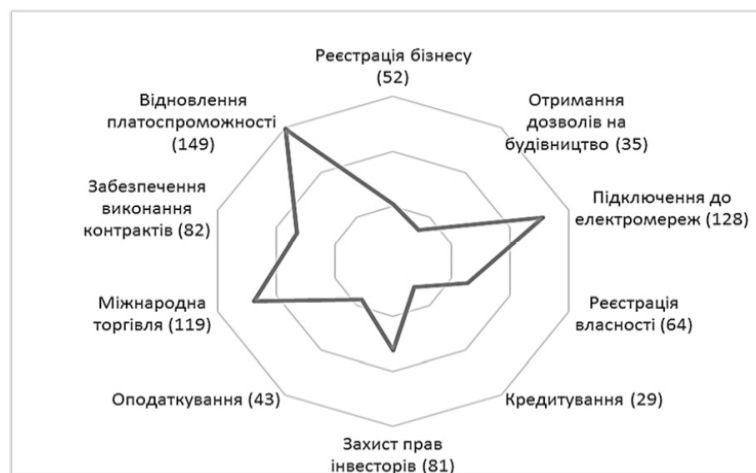

Рис. 5. Позиції України за рейтингом «Doing Business-2018» [складено автором на основі [13]]

Як показує аналіз даних дослідження, в Україні бізнес-середовище не сприяє розвитку сфери туризму, про що свідчить 124 місце за цією складовою. За даними рейтингової оцінки, Україна увійшла в топ-15 країн за можливістю швидко та з невеликими капіталовкладеннями розпочати туристичний бізнес [14]. Відносно швидко в Україні можна отримати проектну документацію (9 місце), легко та з невеликим початковим капіталом «запустити» туристичний бізнес (11 місце), проте високий податковий тягар, складність нормативно-правової бази та її низька ефективність у вирішенні спорів та регулюванні прав інтелектуальної власності характеризують бізнес-середовище України як малосприятливе для розвитку туристичного бізнесу.

Низьким є показник безпеки та захисту – 127 місце, що нижче за Індію та Мексику, який включає низький рівень надійності поліції, високі рівні загрози бандитизму та тероризму. Негативний вплив має рівень безпеки в країні – 127 місце. Україна увійшла до десятки країн з найнижчим рівнем безпеки, займаючи 127 місце зі 136, поруч із такими країнами, як Гондурас, Кенія, Єгипет, Венесуела, Нігерія, Пакистан, Сальвадор, Ємен та Колумбія. Показники «Безпеки і захисту» та «Бізнес середовище» напряму залежать від політичної стабільності в країні, що має негативний вплив на туризм.

На жаль, безпосередньо сфера туризму в Україні теж не розглядається як пріоритетна, зокрема, за показником «пріоритетність розвитку сфери туризму для уряду країни» експерти нам відвели 122 сходинку.

Конкурентними перевагами у цьому рейтингу, як і в багатьох інших, є оцінка людських ресурсів та ринку праці (41 сходинка) та охорона здоров'я і гігієна – 8 місце. У плані здоров'я та гігієни – України входить до першої десятки країн, посідаючи 8 місце. На перших місцях – Німеччина, Литва та Австрія. Спостерігаються позитивні зрушення за показниками «Людські ресурси і ринок праці» (порівняно з 2011 р. показник зміцнився на +77, порівняно з 2007 р. на +48).

Для розвитку туризму особливого значення наразі набуває рівень розвитку інформаційних систем і технологій. У 2017 р. Україна посіла 81-е місце в світі за рівнем розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), втративши 8 позицій порівняно з попереднім показником (у 2013 р. у рейтингу Україна посідала 73-е місце). Втрата рейтингових позицій є свідченням значного відставання темпів розвитку України від сві-

тових тенденцій, що негативно впливає на середовище туризму і подорожей.

Отже, за результатами дослідження сприятливості середовища можна зробити висновок, що передумови для належного розвитку туризму достатньою мірою в Україні не використовуються. Причинами цього є недоліки стосовно його організаційно-економічної підтримки, оскільки механізми регулювання сфери рекреаційно-туристичної діяльності як на рівні держави, так і на рівні регіонів, носять безсистемний слаборегульований характер.

Для розуміння підґрунтя указаних проблем, необхідно проаналізувати показники субіндексу «Політика туризму і створення сприятливих умов», які представлено у табл. 2.

Згідно з наведеними даними маємо позитивні зрушення показниками України «Цінова конкурентоспроможність» (порівняно з 2011 р. зміцнився на +74, але порівняно з 2007 р. послабшав на –8), «Міжнародна відкритість» (порівняно з 2011 р. зміцнився на +29, порівняно з 2007 р. на +10). Ці зрушення мали загальну тенденцію та були стабільними впродовж останніх 10 років.

Посередні значення отримала Україна за субіндексом внутрішньої політики та державного регулювання галузі туризму (90 місце) – визнані малоефективними маркетингові інструменти залучення туристів та методологія (періодичність) збору статистичних даних індустрії гостинності.

За прогнозами Всесвітнього економічного форуму, на індустрію подорожей та туризму очікує подальше зростання, лібералізація умов перетину кордонів, поглиблення проникнення інформаційних технологій, «старіння» туристів поряд зі старінням нації та зростання уваги до захисту довкілля та сталого розвитку.

У табл. 3 представлено показники субіндексу «Інфраструктура».

Спостерігаються негативні зрушення за такими показниками: «Наземна та портова інфраструктура» (порівняно з 2011 р. показник послабшав на –7, порівняно з 2007 р. на –14), не розвинена інфраструктура (інфраструктура повітряного транспорту, інфраструктура наземного та водного транспорту, туристична інфраструктура) – 78 рейтингове місце у 2013 р. та 79 місце у 2017 р..

Таблиця 2

Динаміка показників субіндексу «Політика туризму і створення сприятливих умов» індексу конкурентоспроможності України у сфері подорожей та туризму за період 2007-2017 рр.

[складено автором на основі [10, 11]]

Показники	Роки						Зміна оцінки/рангу 2017 р.		
	2007	2009	2011	2013	2015	2017	до 2011 р	до 2007р	
<i>Субіндекс «Політика туризму і створення сприятливих умов»</i>									
Пріоритезація подорожей і туризму	оцінка	3,3	4,0	4,1	4,2	X	4,3	+ 0,2	+ 1,00
	ранг	90	87	101	84	X	90	+ 11	0
Міжнародна відкритість	оцінка	4,0	3,8	3,8	3,9	X	2,9	- 0,9	- 1,1
	ранг	88	104	107	114	X	78	+ 29	+ 10
Цінова конкурентоспроможність	оцінка	4,9	3,9	4,0	4,0	X	5,2	+ 1,2	+ 0,3
	ранг	37	116	119	110	X	45	+ 74	- 8
Екологічна стійкість	оцінка	3,0	4,3	4,2	4,3	X	3,9	- 0,3	+ 0,9
	ранг	109	79	88	92	X	97	- 9	+ 12

Таблиця 3

Динаміка показників субіндексу «Інфраструктура» індексу конкурентоспроможності України у сфері подорожей та туризму за період 2007 - 2017 рр.

[складено автором на основі [10, 11]]

Показники	Роки						Зміна оцінки/рангу 2017 р.		
	2007	2009	2011	2013	2015	2017	до 2011 р	до 2007р	
<i>Субіндекс «Інфраструктура»</i>									
Інфраструктура повітряного транспорту	оцінка	2,6	2,6	2,6	2,8	X	2,4	- 0,2	- 0,2
	ранг	87	94	93	78	X	79	+ 14	+ 8
Наземна та портова інфраструктура	оцінка	3,4	3,3	3,4	3,5	X	3,0	- 0,4	- 0,4
	ранг	67	72	74	73	X	81	- 7	- 14
Інфраструктура туристичних послуг	оцінка	2,7	3,7	4,4	4,6	X	4,0	- 0,4	+ 1,3
	ранг	75	55	53	50	X	71	- 18	+ 4

На показник стану розвитку інфраструктури особливо вплинуло низьке співвідношення кількості аеропортів до чисельності населення, низька якість туристичної інфраструктури та невелика кількість готельних номерів відносно чисельності населення.

У табл. 4 представлено показники субіндексу «Природні та культурні ресурси».

За показником культурних ресурсів Україна у 2017 р. посіла 51 місце поряд з ОАЕ, Саудівською Аравією та Венесуелою, випередивши Болгарію та Фінляндію. За кількістю великих спортивних споруд Україна посіла 25 місце у світі. В Україні показник «Культурні ресурси та ділові подорожі» має позитивну тенденцію (порівняно з 2011 р. зміцнився на +35, порівняно з 2007 р. на +67).

Таким чином, за результатами аналізу індексу конкурентоспроможності вітчизняної сфери подорожей та туризму 2017 р., можна стверджувати, що на даний час рівень інвестування, сприятливість оподаткування в туристичній індустрії знаходяться у незадовільному стані. Якщо узагальнити отримані дані за рівнем сприятливості середовища (78 місце – мінус 18 позицій), державна політика та створення сприятливих умов у сфері подорожей та туризму (із 114 місця – на 85) – це є свідченням досить суперечливого становища. Адже, нормативно-правова база удосконалюється, проте практична реалізація наміченого – не носить системного характеру, а тому й результат не відповідає очікуванням. Тобто, за кожним із виділених факторів цього блоку окремо – ситуація не найкраща для України. Інфраструктура (79 місце – мінус 8 позицій), природні та культурні ресурси (із 99 місця – на 88). Виходячи із

показників, ситуація дещо покращилась. Дійсно, Україна багата культурними центрами, є природні рекреаційні ресурсами, але через недостатню участь державних інституцій дані ресурси не стали тим інтересом, заради якого туристи готові обирати маршрут подорожі в Україну.

Отже, згідно з показниками індексу конкурентоспроможності України у сфері подорожей та туризму та проведеного дослідження можна виділити основні перешкоди, які стають на заваді розвитку туризму на Україні:

– несформованість сприятливих умов середовища (бізнес сфера, рівень безпеки, інфраструктура інформаційно-комунікаційних технологій) – 60 рейтингове місце у 2013 р. та 78 місце у 2017 р.;

– недосконалість державної політики та сприятливих умов у сфері подорожей та туризму (пріоритизація сфери подорожей та туризму, міжнародна відкритість, екологічна стійкість) – 114 рейтингова позиція у 2013 р. та 85 – у 2017 р.;

– нерозвинена інфраструктура (інфраструктура повітряного транспорту, інфраструктура наземного та водного транспорту, туристична інфраструктура) – 78 рейтингова позиція у 2013 р. та 79 – у 2017 р.;

– нераціональне використання, занедбаність природних ресурсів – 102 рейтингова позиція у 2013 р. та 115 – у 2017 р.;

– несформованість інтересів споживачів до культурних ресурсів – 80 рейтингова позиція у 2013 р. та 51 – у 2017 р..

За оцінками найкращих показників рейтингу, можна виділити деякі фактори (табл. 5).

Таблиця 4

Динаміка показників субіндекса «Природні та культурні ресурси» індексу конкурентоспроможності України у сфері подорожей та туризму за період 2007-2017 рр. [складено автором на основі [10, 11]]

Показники	Роки						Зміна оцінки / рангу 2017 р.		
	2007	2009	2011	2013	2015	2017	до 2011 р	до 2007р	
<i>Субіндекс «Природні та культурні ресурси»</i>									
Природні ресурси	оцінка	5,2	2,4	2,3	3,0	X	2,3	0,00	- 2,9
	ранг	46	112	119	102	X	115	+ 4	- 69
Культурні ресурси та ділові подорожі	оцінка	3,12	1,8	1,9	2,1	X	2,1	+ 0,2	- 1,02
	ранг	118	88	86	80	X	51	+ 35	+ 67

Таблиця 5

Фактори, які впливають на рейтинг конкурентоспроможності у сфері подорожей та туризму України [складено автором на основі [15]]

№	Показники	Ранг
1	Надійність поліції	102
2	Якість авіаційної інфраструктури	102
3	Ефективність маркетингу та рекламних заходів для залучення туристів	103
4	Візова політика (необхідність віз та складність їх одержання)	105
5	Кількість туристичної інфраструктури (готелів, курортів, розважальних закладів)	107
6	Сталість розвитку туристичної індустрії	108
7	Жорстокість та ступінь регулювання екологічних норм	110
8	Затрати бізнесу на боротьбу із злочинністю і насильством	114
9	Рівень дотримання екологічних норм законодавства	116
10	Ефективність нормативно-правової баз при врегулюванні суперечок	119
11	Наявність території, яка знаходиться під охороною (% від загальної площі території)	121
12	Пріоритетність розвитку сфери туризму для уряду країни	122
13	Ступінь впливу оподаткування на стимули до праці	122
14	Індекс тероризму	126
15	Вплив регуляторного середовища на приплив прямих іноземних інвестицій	128
16	Захист прав власності	129
17	Ступінь впливу оподаткування до інвестування	131
18	Якість доріг	132

Отже, найбільш складним є стан бізнес середовища України, де із 12 факторів, 8 є найнижчими в рейтингу. Показники даного блоку мають пряму залежність від урядової політики, сформованості і дієвості органів місцевого самоврядування. Виділяють як найбільш проблематичні фактори для ведення бізнесу в Україні, такі: корупція, політична нестабільність, інфляція, неефективна урядова бюрократія і доступ до фінансування. Значно знижує конкурентоспроможність України злочинність, погане здоров'я суспільства, екологія і малоосвічені робітники.

На думку науковців [1-6], найбільш проблемними сферами у розвитку національного туризму є: (1) непрацюючі державні інститути, (2) відсутність макроекономічної стабільності і (3) проблеми у фінансовому секторі. Крім того, спостерігається значне погіршення конкурентоспроможності ринку праці, системи інновацій та інфраструктури.

ВИСНОВКИ

Таким чином, на конкурентоспроможність у сфері подорожей та туризму України впливають як позитивні,

так і (значною мірою) негативні фактори. Вплив багатьох негативних факторів можна згладити або нейтралізувати за певних зусиль як з боку владних структур, так і з боку місцевої громади регіону.

Щоб забезпечити розвиток туристичної індустрії для нашої країни, необхідно формувати нову систему управління. Основними діями цієї системи мають бути: вдосконалення системи організаційної структури регулювання туристичної діяльності в країні; збалансована робота органів місцевого самоврядування, на вдосконалення туристичної сфери; залучення працівників туристичної галузі, для спільної праці.

Необхідно формувати організаційний механізм державного регулювання індустрією туризму, що буде сприяти: (1) розвитку туристичної діяльності, (2) врегулювати взаємозв'язок туризму з іншими сферами соціально-економічного і культурного розвитку, (3) стимулювати надходження до бюджетів усіх рівнів, (4) врегулювати і підвищувати туристичні потоки на ринку туристичних послуг, (5) підвищувати інвестиційну привабливість туристичних дестинацій, (6) сприяти створенню нових робочих місць.

В Україні у 2017 р. прийнято стратегію розвитку туризму, яка передбачає розробку програми заходів її реалізації, маркетингової стратегії та вдосконалення нормативно-правової бази у галузі туризму, введено в експлуатацію аеропорт у місті Херсон, розпочато конкурс проектів з метою реалізації завдань Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 р., в тому числі програми регіонального розвитку «Розвиток туризму», розробляються та вдосконалюються програми розвитку туризму в містах та регіонах, зростає вплив громадських ініціатив та асоціацій, – все це позитивно вплине на конкурентоспроможність України на туристичному ринку світу та її інвестиційну привабливість.

Система державного управління в туристичній індустрії повинна забезпечити:

- створення інституції для регулювання діяльності об'єктів туристичної сфери на всіх рівнях управління;
 - забезпечити відповідність повноважень органів публічного управління тим задачам, які наразі стоять перед сферою туризму;
 - врегулювати і корегувати адекватність фінансових можливостей для реалізації конкретних галузевих проектів;
 - впроваджувати адміністративні санкції з приводу якості туристичних послуг у відношенні суб'єктів господарювання;
 - формувати нормативну базу для регулювання діяльності туристичних організацій;
 - надати органам туристичних управлінь повну автономію і реальні можливості у вирішенні питань, відносно туристичних дестинацій;
 - подальша інформатизації суспільства, впровадження сучасних цифрових технологій в туристичній сфері;
 - модернізація сфери гостинності;
 - формування культури гостинності населення туристичної дестинації, як базовий елемент іміджу території;
 - удосконалення системи оподаткування для розвитку індустрії туризму;
 - забезпечення професійної підготовки та підвищення кваліфікації кадрів туристичної сфери;
 - стимулювання і забезпечення розвитку інфраструктури туристичних дестинацій;
 - сприяти залученню бюджетних коштів та забезпеченню інвестиційної привабливості туристичних дестинацій;
 - формувати сприятливі умов для науково-технічних розробок та брендингових технологій просування туристичних дестинацій на міжнародний ринок, стимулювати розвиток внутрішнього туризму.
- З огляду на виділені напрямки удосконалення вітчизняного туризму, подальше дослідження буде торкатися туристичної дестинації як базового елемента туристично-рекреаційної системи.

Список використаних джерел

1. Бадер С.О., Самченко Ю.В. Партнерство в туристичній галузі: сутність і зміст. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Стратегічні імперативи розвитку туризму та економіки в умовах глобалізації». Запоріжжя: Просвіта, 2017. Т. 1. С. 26–29.

2. Давидова О. Особливості застосування інновацій у розвиток туристичної галузі України. Вісник КНУ ім. Тараса Шевченка. Серія «Економіка». 2015. № 7(172). С. 65–69.

3. Заячківська Г. Моніторинг євроінтеграції України у сфері туризму. Журнал європейської економіки. 2017. Т. 16. № 2(61). С. 241–255.

4. Клубчук С.К. Роль держави в регулюванні діяльності підприємств туристичної сфери. Вісник Львівського інституту економіки і туризму. 2005. № 1. С. 83–86.

5. Козловський Є.В., Булгакова Н.В. Основні напрями діяльності всесвітньої туристичної організації як спеціалізованої установи ООН. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2017. № 2. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1030>.

6. Шеєнкова К.А. Інтернет-технології у просуванні туристичного продукту. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Туризм: реалії та перспективи сталого розвитку». К.: КНТЕУ, 2014. С. 416–417.

7. Головні туристичні тренди: Чим Україна дивуватиме світ у 2019. URL: https://socportal.info/2018/10/17/golovni_turistichni_trendy_chim_ukrajina_divuvaime_sit_u_2019.html

8. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/kr170168?an=1>

9. Корж Н.В., Басюк Д.І. Управління туристичними десминаціями: підручник. Вінниця: Едельвейс і К., 2017. 322 с.

10. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2017. The World Economic Forum. 2017.

11. Рейтингові оцінки конкурентоспроможності українського туризму 2017. URL: <http://edclub.com.ua/analitika/rejtingovi-ocinky-konkurentospromozhnosti-ukrayinskogo-turyzmu-2017>

12. Страшний С. Бізнес-середовище як об'єкт державного регулювання. Актуальні проблеми державного управління. 2010. Вип. 2. С. 61–64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdu_2010_2_20.

13. Сайт проекту «Ведення бізнесу». URL: <http://russian.doingbusiness.org/>.

14. Асоціація індустрії гостинності України: офіційний сайт. URL: <http://aigu.org.ua/wef.html>

15. Travel Tourism Competitiveness Report 2017. URL: http://edclub.com.ua/sites/default/files/files/tourism_3.pdf

References

1. Bader S.O., Samchenko Yu.V. Partnership in the tourism industry: essence and content. Materials of the International scientific and practical conference "Strategic imperatives of tourism and economy development in the conditions of globalization". Zaporizhzhia: Prosvita. 2017. pp. 26–29. (in Ukrainian)

2. Davydova O. Features of the application of innovations in the development of tourism industry in Ukraine. Herald of KNU after Taras Shevchenko. Economics Series. 2015. № 7(172). pp. 65–69. (in Ukrainian)

3. Zayachkovska H. Monitoring of Ukraine's European Integration in Tourism. Journal of the European Economy. 2017. № 2(61). pp. 241–255. (in Ukrainian)

4. Kluchchuk S.K. The role of the state in the regulation of tourism industry enterprises. Herald of Lviv Institute of Economics and Tourism. 2005. № 1. pp. 83–86. (in Ukrainian)

5. Kozlovsky Ye.V., Bulgakova N.V. Main directions of activity of the World Tourism Organization as a specialized agency of the United Nations. Public administration: improvement and development. 2017. № 2. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1030>. (in Ukrainian)

6. Sheinkova K.A. Internet technology in promoting a tourist product. Materials of the International Scientific and Practical Conference "Tourism: Realities and Perspectives of Sustainable Development". Kyiv: KNTEU, 2014. pp. 416–417. (in Ukrainian)

7. *The main tourist trends: What Ukraine will surprise the world in 2019.* URL: https://socportal.info/2018/10/17/golovni_turistichni_trendy_chim_ukrajina_divuvaiame_sit_u_2019.html (in Ukrainian)

8. *About approval of the Tourism Development and Resorts Strategy for the period up to 2026. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated March 16 2017 p. № 168-p.* URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/kr170168?an=1> (in Ukrainian)

9. Korzh N.V., Basyuk D.I. *Management of tourist destinations.* Vinnitsya: Edelweiss and K, 2017. 322 p. (in Ukrainian)

10. *The Travel & Tourism Competitiveness Report 2017.* The World Economic Forum. 2017.

11. *Rating Estimates of the Competitiveness of Ukrainian Tourism 2017.* URL: <http://edclub.com.ua/analytika/retyngovi->

[ocinky-konkurentosp_romozhnosti-ukrayinskogo-turyzmu-2017](http://edclub.com.ua/sites/default/files/files/tourism-3.pdf) (in Ukrainian)

12. Strashnyi S. *Business environment as an object of state regulation. Actual problems of public administration.* 2010. Issue 2. pp. 61-64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdyo_2010_2_20 (in Ukrainian)

13. *Website of the Doing Business project.* URL: <http://russian.doingbusiness.org/> (in Russian)

14. *Association of Ukrainian hospitality industry: official site.* URL: <http://aigu.org.ua/wef.html> (in Ukrainian)

15. *Travel Tourism Competitiveness Report 2017.* URL: http://edclub.com.ua/sites/default/files/files/tourism_3.pdf